

1

Hvornår blev verdens første julekalenderen udgivet? 1908 Verdens første trykte julekalender blev udtænkt af den tyske forlægger Gerhard Lang i München i 1905, men først 3 år senere var hans kalender 'Im Lande des Christkinds' i handlen. Danmarks ældste julekalender, Børnenes Jule-Kalender, er fra 1930. Det er en afrivningskalender med dato, farvelagte tegninger og tre små julevers. Den første danske julekalender med låger blev fremstillet 1932/33 af firmaet I. Chr. Olsens Kunstforlag i København.

2

Hvad hed vikingernes drikkegilder ved vintersolhverv?

Jul. Ordet kan spores tilbage til 880erne, hvor den norske konge Harald Hårfager ifølge en beretning fra ca. 900 havde besejret en række småkonger ved Hafrsfjorden. 'Ude på havet vil han drikke jul', som skjalden Torbjørn Hornklove skrev, for allerede som barn havde Harald fået lede ved ildhygge i den varme kvindestue.

3

Hvornår holdt adventskransen sit indtog i jævne danske hjem?

Julen 1940, da Billedbladet bragte en reportage om kongefamiliens julehygge. Dronning Alexandrine kendte skikken fra sin hjemstavn Mecklenburg. Artiklen var ledsaget af fotografier, blandt andet med en adventskrans. Inden juleaften dét år havde alle gode danske familier anskaffet sig en adventskrans, der er et tysk bidrag til julens skikke.

4

Hvornår begyndte man at bruge kalenderlys?

1942 - hvis man tænker på fabriksfremstillede lys. De første kalender- eller datolys i Danmark blev fremstillet af lysfabrikken Asp-Holmblad i 1942. Allerede i 1920erne lavede man selv sit kalenderlys. Man forsynede blot et passende lys med vandrette streger, der efterfølgende blev farvet.

5

Er julefrokost en dansk tradition?

Ja! En ægte, dog ikke særlig gammel dansk specialitet. Firmajulefrokosten stammer fra Besættelsestiden. Ideen er den enkle, at man på sin arbejdsplads mødes til fællesspisning, hvor man hygger sig på tværs af faggrænser og ønsker hinanden 'Glædelig jul!', inden man drager hver til sit for at fejre julen. Allerede i 1950erne er såvel firma- som familiejulefrokosten blevet en fast tradition.

6

Er julekort en dansk opfindelse?

Nej. Det første julekort blev afsendt julen 1843 i England af forfatter og forlægger Sir Henry Cole, der brugte kortet som en fortrykt julehilsen til sine forretningsforbindelser. Skikken bredte sig hurtigt til resten af Europa. Udbredelsen skyldtes især, at de europæiske postvæsenere i disse år indførte frimærket, så det nu blev afsenderen, og ikke som tidligere modtageren, der betalte for forsendelsen. Første danskfremstillede julekort er fra 1882.

7

Hvem opfandt kravlenissen?

Den danske tegner Frederik Bramming (1911-91). Han lancerede 1947 to udklipsark med nisser, som han døbte kravlenisser. Tanken var, at disse julens små fornøjelige hygge sprede kravler op og ned og ud og ind overalt i stuerne, hvor de skaber stemning og sød forventning til selve den store aften. Hans kravlenisser er let genkendelige. Nissehuen har aldrig en kvast og nissen aldrig en tand

8

Er julebukken en dansk opfindelse?

Nej. Den harmløse julebuk af strå kom til Danmark fra Sverige omkring 1920. En anden type julebuk kendes fra 16- og 1700tallets julestuer. En af husstandens karle kom udklædt som en buk ind under festen. Han svinede alle deltagerne til, og jo værre hans sprog var, desto mere overdådigt blev han beværtet med øl og godter. Ideen var, at julebukken tog alt det onde på sig, og dermed sikrede fortsat lykke og fremgang for husets beboere.

9

Hvad kom først, pebernødden eller vanillekransen?

Pebernødden er vor ældste rigtige småkage. Den kendes tilbage til middelalderen. Pebernødderne blev bagt på plade over det åbne ildsted, hvor kager som klejner og æbleskiver blev kogt i svinefedt i en gryde på ildstedet. Traditionen med vanillekransen, brunkagen, jødekagen og finskbrødet er næppe ældre end ca. 1850-70, da støbejernskomfuret med indbygget ovn erstattede køkkenets åbne ildsted.

10

Har Coca-Cola opfundet julemanden?

Ja! Hvis vi taler om julemanden, som vi kender ham i dag. Han kan nemlig takke Coca-Cola for sin rød-hvide dragt og hue. Læskedrikfirmaet har siden 1931 hvert år i december brugt den rød/hvide julemand i reklamer. Julemanden i Peters Jul fra 1866 har hverken rensdyr eller gaver eller kravler igennem skorstenene. Han går i kappe og kane-støvler rundt i byens gader for at aflevere juletræet og den ægte julestemning - hvis børnene er artige.

11

Er julemærket en dansk opfindelse?

Ja. Postekspedient Einar Holbøll fik i 1903 en god ide: Hvis afsenderen af hver forsendelse forsynede den med et ekstraindkøbt 2-øres specielt julemærke, ville man kunne indsamle mange penge til støtte for syge børn. Verdens første julemærke blev udgivet julen 1904. De første 6 års indsamlinger blev brugt til opførelsen af Julemærkesanatoriet ved Kolding, indviet i 1911, til lindring og bekæmpelse af tuberkulose hos børn.

12

Hvornår begyndte man at tage et grantræ ind i stuen?

Skikken kendes allerede fra Tyskland i 1500tallet. Således vedtog byrådet i 1521 i byen Schlettstadt (i dag Sélestat i Alsace) at udstationere vagter i skoven for at hindre ulovlig hugst af juletræer. Københavns første juletræ med lys stod tændt juleaften 1811 hos holsteneren, dr.phil. Martin Lehmann.

13

Startede Santa Lucia-optog som en skønhedskonkurrence?

Ja. I 1927 arrangerede den italienskfødte svenske journalist Guido Valentin et udendørs Lucia-optog, en regulær skønhedskonkurrence, i Stockholm. Ved en skønhedskonkurrence i 1944 i København blev vinderen kåret som Luciabrud. Sangen Santa Lucia, en neapolitansk sømandssang fra 1800tallet, hylder fiskerbyen Santa Lucia. Dagen er katolsk mindredag for den kristne pige Lucia, der 14 år gammel led martyrdøden 13. december 304.

14

Hvorfor er Peters jul blevet så berømt?

Peters jul, julens takt og tone, beskriver præcis dét, som mange i en fortravlet juletid søger efter, nemlig den gode, gamle jul. Allerede i 1880'erne indså man, at julen som børnenes fest burde holdes som beskrevet i Peters Jul - med gås, bedstemor og juletræ. Peters jul og sangen Højt fra træets grønne top er facitlisten til vor danske jul.

15

Er Ris á l'amande en fransk specialitet?

Nej! Ris á l'amande, som betyder ris med mandler, har intet med Frankrig at gøre, men er en ægte dansk opfindelse. Den søde juledessert stammer fra årene lige før 1900. Hvor man før havde kogt grød af byg, havre eller rug i mælk, begyndte borgerskabet tidligt i 1800-tallet at lave julegrøden af dyre, importerede ris. Da selv jævne mennesker kort før 1900 begyndte at spise risengrød juleaften, blev der status i at få Ris á l'amande i stedet for.

16

Hvor gammel er julenissen?

Både ung og gammel! Nissen eller gårdboen hører til middelalderens danske forestillingsverden. Efterhånden som overtro blev afløst af tro, skrumpede også respekten for det lille væsen. Omkring 1800 var man endda kommet på fornavn med ham. Man kaldte ham Nis, datidens populære drengenavn. Derfor kender vi ham i dag som nissen.

17

Spiste man juletræets pynt i gamle dage?

Ja, men ikke al pynt! En stor del af pynten omkring 1850 bestod af julekñas fra købmandens krambod: frugter, dadler, figner, nødder, honningkager, karameller eller sukkerfigurer. På grenene hang flettede papirkurve med rosiner, nødder og konfekt. Børn glædede sig i denne tid, fordi meget af pynten bestod af spiselige lækkerier, som de kun sjældent smagte.

18

Hvordan holdt bageren styr på de mange stegte gæs juleaften?

Han stak almindeligvis et halvt spillekort i rumpen på hver. Den anden halvdel fik køkkenpigen med hjem igen. Når gæssene blev afhentet ved femtiden, var ejeren af hver gås let at finde. Støbejernskomfuret erstattede ca. 1850-70 det åbne ildsted, men man fortsatte med at sende julegåsen til bageren. De fleste gæs var for store til komfurovnene, og bageren havde fra gammel tid erfaring med stegning af gæs.

19

Hvem finder man kun på danske julekort?

Julenisser, der er en dansk opfindelse. Danske julekort var ofte tegnet af satiriske bladtegnere. Derfor er julekortene fyldt med humor og hygge, befolket med nisser, børn, julepostbude og alskens dyr i snelandskaber.

Nisserne, der kun kendes i Norden, skiftede kort før år 1900 ham: Fra at være drilagtige hustralde blev de til ægte julehyggespredere.

20

Er marcipan en iransk opfindelse?

Ja! Marcipan, lavet af sukker, mandler og gerne lidt rosenvand, blev opfundet i Persien, det nuværende Iran, i 600tallet. Korsfarerne i Det hellige land lærte i 1100tallet marcipanen at kende. Marcipan nåede i 1200tallet til Danmark, hvor alt ellers blev sødet med honning. I 1800-tallet blev marcipan en af borgerskabets juletraditioner. Lübeckermarcipan har siden 1880 hørt til den danske familiejul. Odense Marcipanfabrik startede produktionen i 1909.

21

Er velgørenhed især et julefænomen?

Ja. Siden middelalderen har velgørenhed og jul vandret hånd i hånd. Tiggere og fattigfolk havde lettere ved at få ørenlyd ved juletid end resten af året. Flere organisationer uddeler hvert år julepakker til særligt udsatte. Pakkerne indeholder forskellige fødevarer, godter og frugter, og er med til at sikre, at endnu flere kan opleve 'en rigtig glædelig jul' – bare i et par dage.

22

Hvornår fik juletræet elektriske lys?

1882, tændt hos amerikaneren Edward H. Johnson. De første elektriske lyskæder i Danmark til indendørs brug blev tændt omkring år 1910. Udendørs juletræer med elektrisk lyskæder blev almindelige i Danmark omkring 1950, selvom mange grantræer i nordsjællandske villahaver allerede den første efterkrigsjul var oplyst af importerede svenske lyskæder.

23

Hvorfor er der en stjerne i toppen af juletræet?

På de fleste danske juletræer vil toppen være dekoreret med en stjerne. Stjernen viser hen til Betlehemsstjernen, der stod over stalden, hvor Jesus-barnet kom til verden, og som førte de vise mænd til stedet. Stjernen er et symbol på frugtbarhed, ganske som storken, der også bliver brugt som topfigur.

24

Har børn altid givet deres forældre julegaver?

Nej! Det bliver først almindeligt i midten af 1800tallet. Børnenes gaver var som regel hjemmelavede. Godt hjulpet på vej af storesøster eller storebror, gårdskarll eller tjenestepige, lærer eller pædagog har børn i tiden op til jul altid haft travlt med at fabricere gaver til deres forældre og bedsteforældre.

